

Mir s figom u džepu¹

Biljana Gaća

**Za pobliže shvaćanje pojma mira
valja razlikovati negativni i pozitivni
mir. Negativni mir stanje je u
kojem je odsutno ratno djelovanje,
a pozitivni je mir oblik potpunijeg
i sveobuhvatnog mira. U svakom
pogledu mir je uvijek proces,
ciklički pojam**

O procesu mirne reintegracije i još više njezinim posljedicama htjela bih, uz vrlo kratko pojmovno analiziranje, pisati više u aktivističkom duhu. Postavila bih pitanje sebi, a i vama. Što je mir u teoriji, a što u praksi? Za pobliže shvaćanje pojma mira valja razlikovati negativni i pozitivni mir. Negativni mir stanje je u kojem je odsutno ratno djelovanje, a pozitivni je mir oblik potpunijeg i sveobuhvatnog mira. U svakom pogledu mir je uvijek proces, ciklički pojam, dakle, radi se više o svojevrsnim tendencijama. Johan Galtung naveo je pet dimenzija unutar kojih se izgrađuje pozitivni mir: priroda, osobnost, društvo, svijet i kozmologija. To uključuje čovjekov i civilizacijski odnos prema prirodi, tj. ekološku svijest, zagađivanja i ugroženosti životne okoline i uvjeta života. Osobnost se tu shvaća kao psihička stabilnost i razvoj svih članova i članica društva. Dimenzija svijeta pritom je odsustvo ratova i izgradnja civilizacijskih odnosa temeljenih na trpeljivosti, uvažavanju i dijalogu. Društvo se pak manifestira ukidanjem ekonomskog i svakog drugog izrabljivanja, marginaliziranja. Dimenzija kozmologije pojavljuje se u tom smislu kao duboka ideološka svijest određene civilizacije. Zači u prostor stvaranja pozitivnog mira po navedenim dimenzijama vrlo je značajan i težak korak, koji istodobno ne bi trebao imati alternativu, a zahtijeva empatiju, posebna znanja i vještine, uvažavanje, razumijevanje drugog i drugačijeg i sl. (Barbarić 2015). Mir zaista nije samo odsustvo ratnih sukoba, već puno dublje i složenije stanje, proces na kojem treba sustavno i kontinuirano raditi. Mir se ne osvaja, nego gradi, nema alternativu, temelj je za bilo koji razvoj zajednice i čovjeka kao jedinke. Temelj je za postizanje toliko često spominjanog gospodarskog, ali i

Biljana Gaća, diplomirana politologinja, vijećnica u vukovarskom Gradskom vijeću. E-pošta: biljana.gaca@gmail.com

Mir zaista nije samo odsustvo ratnih sukoba, već puno dublje i složenije stanje, proces na kojem treba sustavno i kontinuirano raditi

kulturnog, društvenog, intelektualnog i svakog drugog razvoja. Ako se oko toga možemo svi složiti, zašto je moj dojam, a mislim da u njemu nisam usamljena, da se u Hrvatskoj, nažalost, mir još uvijek slavi samo na deklarativnoj razini i zagovara s figom u džepu?

Predratno integrirani Vukovar?

Postavljam sebi i vama i drugo pitanje. Je li vukovarska zajednica prije Domovinskog rata bila integrirana? Je li zbog toga bila potrebna reintegracija ili je ona bila pogrešna, s obzirom na to

Ratni sukobi mogu na najgori način dugotrajno uništiti društveno povjerenje i osjećaj zajedništva, posebice u multikulturalnim zajednicama

da nije bilo ni prijeratne integracije? Ako se možemo složiti da Vukovar ima tradiciju multikulturalnosti,² dodala bih i interkulturalnosti jer smatram, a empirijski podaci o broju interetničkih brakova³ i stupnju razvoja prijeratne vukovarske zajednice⁴ govore tomu u prilog, da ljudi različitih etnija u Vukovaru nisu živjeli jedni pored drugih, nego jedni s drugima, možemo reći da je reintegracija bila potrebna i još uvijek jest. Vrlo je jednostavna definicija reintegracije – "ponovno pretvaranje ili spajanje dijelova u cjelinu" (HJP 2016). Ratni sukobi mogu na najgori način dugotrajno uništiti društveno povjerenje i osjećaj zajedništva, posebice u multikulturalnim zajednicama. Jasno je da se to vukovarskoj zajednici i dogodilo (Čorkalo Biruški i Ajduković 2012).

Traume, komemoracije i mir

U tadašnje doba teških ratnih sukoba i trauma *Erdutski mirovni ugovor*, odnosno sporazum iz 1995. godine koji je omogućio miru reintegraciju istočnog dijela Republike Hrvatske, bio je najracionalnije rješenje, no određeni dio javnosti s tim se nije složio, čak i unatoč vrlo pomirljivim izjavama prvoga hrvatskog predsjednika, što je vidljivo iz teksta Vesne Škare Ožbolt:

"I dan-danas mnogi Hrvati žale što područje istočne Slavonije nije oslobođeno vojnom akcijom, stoga valja podsjetiti zbog čega se predsjednik dr. Franjo Tuđman broj 25 - ožujak 2016.

odlučio na mirne pregovore. Prema procjeni vojnih stratega i simulacijama vojne operacije nazvane 'Vukovarska golubica', snage HV-a trebale su to područje osloboditi za nekoliko dana čak i u slučaju uključivanja srpske vojske, tada već oslabljene zbog angažiranosti snaga na očuvanju zaposjednutog teritorija u BiH i problema s mobilizacijom. Ali kada je Tuđman čuo da je broj potencijalnih žrtava procijenjen na 1.500 – što je bila konzervativna procjena – odlučio je na svaki način izbjeći vojnu akciju. Svoju odluku, obrazložio je riječima: 'važan mi je svaki život, i hrvatski i srpski'" (Škare Ožbolt 2013).

No, zašto onda mirna reintegracija nije toliko u žarištu javnih obilježavanja kao neke vojne pobjedničke operacije? Kako vraćanje dijela hrvatskog teritorija bez ispaljenog metka, bez ijednog izgubljenog života s obiju strana može biti manje važno? Smatram da smo mirnu reintegraciju dužni u ime mira i svih žrtava slaviti jednako kao i druge državne praznike, čime bismo zaista pokazali da nam je stalo do mira i shvatili da taj proces, nažalost, još nije gotov i da na njemu trebamo raditi. Mirna reintegracija naglo je prekinuta, a nesustavno bavljenje ljudima koji su dio procesa reintegracije dovelo je do toga da njezine negativne posljedice osjećamo i danas. Iza svakog procesa pomirenja i mirovnog rada trebaju stajati država i lokalne vlasti, on mora biti institucionaliziran i imati javnu i opću podršku. U Hrvatskoj su tada postojali, a i danas postoje profesionalci, ljudi koji su mogli i trebali pomoći u liječenju ratnih trauma, kontinuirano i s podrškom državne i lokalnih vlasti. Još nije kasno, ali za koju godinu bojim se da će biti, pogotovo nastavi li se ovim problemima pristupati *ad hoc* i bez ikakvog strateškog plana, istinske empatije i javne podrške.

Reintegracija istočne Hrvatske bila je jedna od najsloženijih pregovaračkih akcija na području bivše Jugoslavije. To je proces kojim se Ujedinjeni narodi ponose, koji se unosi u udžbenike i na čijem izučavanju rade mnogobrojni studenti i studentice u Sjedinjenim Državama. Trebalo je iznaći snage, praktičnog znanja i vještina da se proces provede u zadanom roku i bez većih konflikata. To je najuspješnija operacija UN-a i njome je Hrvatska pokazala svoju pravu snagu – ne vojnu, nego mirovnu. Istinsku potvrdu samostalnosti pokazali smo upravo mirnim povratkom hrvatskog teritorija i zbog toga u javnom diskursu ne bi trebalo podržavati stavove da je Vukovar trebalo osvetiti:

"S vojničke strane, jer gotovo 200 000 motiviranih hrvatskih vojnika nitko ne bi mogao zaustaviti, bilo nam je žao što je akcija završila u arhivi zato što bismo tako utišali našu vojničku savjest zbog Vukovara, a neprijateljima pokazali da pobjede u Bljesku i Oluji nisu bile slučajne (...)" (Ivanković 2005).

Posebno treba istaknuti kako je taj proces iznjedrio vrhunske mirotvorce sa specifičnim praktičnim znanjima – ljudski potencijal koji bi i sada mogao pomoći vukovarskoj zajednici. Treba li zbog svega toga proces mirne reintegracije biti hrvatski brend na temelju kojega se Hrvatska konačno može početi institucionalizirati, sustavno i kontinuirano baviti prevladavanjem ratnih trauma i stvaranjem stvarnog prostora za dijalog među

ljudima koji su bili izravni i neizravni sudionici ratnih stradanja? Transgeneracijski prijenos traume već je tu, no u ime sadašnjosti i budućnosti društveno smo odgovorni svi mi, kao pojedinci, kao vukovarska zajednica u cjelini i kao vlasti na svim razinama, iskazati stvarnu želju za rješavanjem rana vukovarske zajednice.

Zaključak

Reintegracija, osim navedenog, znači i traganje za nestalim ljudima svih nacionalnosti i otvoren razgovor o toj temi, znači i međureligijsku iskrenu suradnju, priznavanje slabosti, razgovor o najvećim ratnim traumama i paradoksalnim očekivanjima da vukovarska zajednica bude zdrava zajednica, a da pri tome

Mirna reintegracija naglo je prekinuta, a nesustavno bavljenje ljudima koji su dio procesa reintegracije dovelo je do toga da njezine negativne posljedice osjećamo i danas

djeca idu u "odvojene"⁵ vrtiće i škole, bez mogućnosti stvarnog izbora školovanja u interkulturalnim zajedničkim razredima i učenja većine o manjinama i manjina o većini. Znači i ulazak procesa mirne reintegracije u udžbenike jednako snažno kao što se uči o vojno-redarstvenim operacijama, a znači i učenje o miru općenito. Reintegracija u konačnici znači da će svatko od nas promisliti prije svake izgovorene riječi i naučiti biti odgovoran za svoje ponašanje ili medijski istup. Znači da ćemo dok procjenjujemo što Vukovaru treba ili ne treba, za što je u Vukovaru vrijeme ili nije, misliti na ono što Vukovaru zaista treba. A smatram da se možemo složiti da je Vukovaru trenutno najpotrebniji gospodarski razvoj i mogućnost zaposlenja kao vrlo važan čimbenik revitalizacije vukovarske zajednice. Ako nam je to zajednički cilj, itekako ćemo morati paziti što govorimo, kako se ponašamo i koju poruku šaljemo u medije, koju poruku šaljemo potencijalnim gospodarskim investitorima i, na kraju – koju poruku šaljemo sami o sebi. Znam da vukovarska zajednica može pokazati pravu sliku o sebi. Izazivam nas – pokažimo je!

Bilješke

- 1 Ovaj tekst izvorno je predstavljen kao izlaganje na skupu "Znanstveni osvrt na mirnu reintegraciju danas", održanom 15. siječnja 2016. u Vukovaru u organizaciji Zaklade „Friedrich Ebert“ (FES), Europskog doma Vukovar (EDVU) te Centra za

istraživanje etničnosti, državljanstva i migracija Fakulteta političkih znanosti (CEDIM). Uredništvo časopisa ovim se putem zahvaljuje Zakladi "Friedrich Ebert" što je materijalno poduprla objavljivanje ovog broja *Političkih analiza*.

- 2 Multikulturalizam je statični model koji inzistira na očuvanju kulturne različitosti, dok interkulturalizam naglašava dodir i razmjenu između kultura, odnosno usredotočuje se na odnose između društvene većine i manjina, tj. na njihovu međusobnu interakciju i doticanje kulturnih vrijednosti (Spajčić-Vrkaš i sur. 2001, Čačić-Kumpes 2004, prema: Puzić, 2007: 374).
- 3 Popis stanovništva 1990.
- 4 Industrijski vrlo razvijen grad s tvorničkim gigantom Borovo, prehrambenom industrijom Vupik, tekstilnom industrijom Vuteks, Lukom Vukovar, trgovačkim lanacem Velepromet i dr.
- 5 Kolokvijalno rečeno, radi se o provedbi modela A za obrazovanje nacionalnih manjina: cjelokupna nastava na jeziku i pismu nacionalnih manjina uz obvezno učenje hrvatskog jezika u istome broju sati u kojem se uči jezik nacionalne manjine; nastava se odvija u posebnoj ustanovi ili ustanovi s nastavom na hrvatskom jeziku u posebnim odjelima s nastavom na jeziku i pismu nacionalne manjine.

Literatura

- Barbarić, D. (2015). O geopolitičkom diskursu, sukobu civilizacija i izgradnji pozitivnog mira. *Treci.ba: studentski portal Filozofskog fakulteta u Mostaru*. 26. ožujka. <http://www.treci.ba/misljenja/o-geopoliti%C4%8Dkom-diskursu-sukobu-civilizacija-i-izgradnji-pozitivnog-mira> (pristupljeno 12. siječnja 2016.)
- Čorkalo Biruški, D. i Ajduković, D. (2012). Što određuje međuetničke stavove adolescenata u podijeljenoj zajednici? *Društvena istraživanja*. 21 (4): 901–921.
- HJP (2016). Reintegracija. *Hrvatski jezični portal*. http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dIpljWhY%3D&keyword=reintegracija (pristupljeno 13. siječnja 2016.)
- Ivanković, D. (2005). Da pobunjeni Srbi nisu pristali na mirnu reintegraciju bila bi pokrenuta "Vukovarska golubica". *Večernji list*. 13. studenog. <http://www.vecernji.hr/hrvatska/da-pobunjeni-srbi-nisu-pristali-na-mirnu-reintegraciju-bila-bi-pokrenuta-vukovarska-golubica-812501> (pristupljeno 12. siječnja 2016.)
- Puzić, S. (2007). Interkulturalno obrazovanje u europskom kontekstu: analiza kurikuluma odabranih europskih zemalja. *Metodika*. 8 (15): 373–389.
- Škare Ožbolt, V. (2013). Zašto Hrvatska vojska nije oslobodila istočnu Slavoniju? *Tportal*. 15. siječnja. <http://www.tportal.hr/vijesti/hrvatska/237249/Zasto-Hrvatska-vojska-nije-oslobodila-istocnu-Slavoniju.html> (pristupljeno 12. siječnja 2016.)